

Hegedüs Margit¹

38 munkás évem²

Kevesen mondhatják el magukról, hogy egy klinikán eltöltött 38 évi munkaidő alatt 4 professzor mellett dolgozhattak. Én elmondhatom.

1901-ben Mezőtúron születtem, a családi körülményeim alakulásával a középiskolámat a szentesi polgári leányiskolában végeztem. 1922–23-ig a *Szentesi Hírlap* szerkesztőségében nyertem alkalmazást, ahol a kiadóhivatali, nyilvántartási, könyvelési teendőket láttam el. 1923-ban felutaztam Budapestre nővéremhez, aki a Pozsonyból menekült Erzsébet Tud[omány] Egyetem Dékáni Hivatalában tisztviselői minőségben dolgozott. Itt mutatott meg nekem az egyetem bőrgyógyászati professzora, dr. Beck Soma egy Drezdából hozott moulage-t, és megkérdezte tőlem, hogy nem lennék-e hajlandó a moulage-készítés bonyolult műveletét megtanulni és a rövidesen Pécsre költöző egyetem bőrgyógyászati klinikáján a megtanult műveletet hasznosítani. Nehéz volt választ adnom, de rövidesen úgy határoztam, hogy a műveletet elsajátítom és lekövök Pécsre. Tanítóm, Skutta professzor, akkor még szigorló orvos volt a Budapesti Mária úti bőrgyógyászati klinikán. Itt ismerkedtem meg Melczer professzorral is, aki a Nékám-klinika vezető tanársegéde volt. 5 hónap alatt meg is tanultam a moulage készítését, és lekövtem Pécsre. Még ma is világosan emlékezem, 1924. december 5-e volt. Végigvezettek a klinika hóval borított, gyönyörű parkján, egészen a pavillonig, amelynek jobb szárnyában kapott helyet a moulage-szoba és a fényképező. A moulage-szoba berendezése egy vaságy volt, a másik helyiségben erre a célra készített vízfürdő, viaszolvasztó kazán. A szobában egy asztal, rajta háromlábú állvány, alatta Bunsen-égő, felette lavór. Ez volt minden berendezésem hosszú éveikig. Beck professzornak szívügye volt a moulage-gyűjtemény minél rövidebb időn belüli fejlesztése, mivel oktatási célra ez volt a legkorszerűbb színes szemléltető eszköz. A moulage-gyűjtemény évek alatt szépen szaporodott is, amikor 1930. április egyik reggelén arra a szomorú hírré érkeztem be a klinikára, hogy Beck professzor meghalt. Ekkor azt a megbízatást kaptam, hogy menjek el a Kórbontani Intézetbe, és készítsek az arcáról egy gipszlenomatot, amely után majd bronzszobrot öntenek a tiszteletére. Ez a szobor ma is ott áll a klinika tantermében, nekem pedig ez volt hosszú klinikai munkáséletem legszomorúbb küldetése, mivel nagyon szerettük mindannyian a nagy tudású, mindig halkszavú professzorunkat.

1. kép – Hegedüs Margit az 1940-es években

¹ Hegedüs Margit 1923 és 1963 között volt az Erzsébet Tudományegyetem, majd a Pécsi Orvostudományi Egyetem Bőrgyógyászati Klinikájának munkatársa. Ő készítette a klinika mulászgyűjteményének darabjait, illetve a fotó- és diagyűjtemény egy részét is. Visszaemlékezését az 1980-as években jegyezte le, gépiratos formában őrizték meg a klinika könyvtárában. Hegedüs Margit 1991-ben hunyt el, a Pécsi Köztemetőben nyugszik.

² A visszaemlékezés átírásakor csak a helyesírást és a központosítást javítottuk.

A Zita-kórházból dr. Szathmáry Sebestyén, dr. Kesztrei István tanársegéd, egy idősebb nővér és Gaál Gézané úttörőként jöttek le Pécsre, hogy a klinika fogadására az előkészületeket megtegyék. Gaál Gézané elmondja, hogy orosz származású, a magyar nyelvet alig értő, 20 éves fiatal nő a Zita kórházban ideiglenesen elhelyezett bőrgyógyászati klinikán 1922-ben nyert alkalmazást minden szakképesítés nélkül. Egy nagyon kicsi laboratóriumban dolgozott, ahol a vizsgálatokat végezték. Az orvosok látták rátermettségét, tanulni akarását, szorgalmát, ambícióját, nagyon sokat foglalkoztak vele, tanították. A szomorú körülmények között lévő klinika működéséhez szükséges mindennemű tevékenységből kivette a részét úgy, hogy a Pécsre jövő klinikának már oszlopos tagja lett. Elmondja, hogy megérkezésükkor milyen szomorú kép tárult szemük elé: ablakok, ajtók nélküli főépület, amelyhez járhatatlanok voltak az utak. Elmondja, hogy kezdtek hozzá a munkához, hogy festették saját kezűleg az orvosokkal együtt a közkórháztól kapott selejtes, rozsdás vaságyakat, éjjeliszekrényeket, szekrényeket (ezt a műveletet azután festők folytatták), így tették elfogadhatóvá az üres kórtermeket egy-két, majd egyre több betegük számára. A közkórházból kiselejtezett ágyneműt, rongyokat kaptak, és 4 darab rongyból varrtak össze a nővérek egy-egy lepedőt. Rossz, rongyos pokrócokkal takaróztak a betegek. Lassan a betegek ellátására alkalmassá vált serény munkájuk nyomán a klinika úgy, hogy 12 férfi 12 nőbeteget, 3–4 gyermeket küldött át a közkórház. Megindult a gyógyító munka. Most már központból szállították az élelmet a betegek és a személyzet számára, majd később saját konyhája volt a klinikának.

Megérkeztek a Beck professzor tanítványai is, akik nagy odaadással kezdtek a munkához. Dr. Lang Mihály, dr. Szathmáry Sebestyén, dr. Gragger Jenő. A gyógyító-, kutató-, oktatómunkájukat sokszor nagy nehézségek között végezték. Mikrobiológiai, biokémiai kutatásokat, dermatopathológiai vizsgálatokat folytattak. Nappal a betegek vizsgálatát, gyógykezelését látták el, adminisztráltak, mivel nem volt tisztviselő, gépeltek, fényképeztek a betegeket, így a nappali nagy elfoglaltságuk után éjszaka kellett a sokszor 2–3 m[éter] nagyságú táblázatokat megrajzolni, kifesteni, hogy a másnapi előadáshoz szemléltető ábra legyen. Éjszaka nagyítottak, előhívtak, sokszor hajnali 4 óráig is dolgoztak.

Kezdetben a laboratóriumokban nagyon hiányos felszereléssel kellett dolgozni az orvosoknak, 3–4 mikroszkóp, 2 thermostát, szövettani laboratóriumi felszereléseket Pestről hoztak magukkal, többek között két mikrotont is.

A kísérletekhez állatokra volt szükség, kapott is a klinika egy pár fehéregeret, egy pár tengerimalacot, egy pár egeret és egy anyanyulát. Gaál Gézané elmondja, hogy az utcában házról-házra járt, amíg egy hím nyulat tudott szerezni a szaporításhoz. Állatistálló, állatketrec nem volt, így ládákban, a szeszkamrában tenyésztették a kísérleti állatokat. Pár év múlva azonban már szép kísérleti állatállománnyal rendelkezett a klinika.

Persze állatgondozó is volt. Kapott a klinika egy birkát is a Wa. készítéshez³ szükséges vérsavó előállítása miatt. Gaál Gézané megtanulta a Wa. módszerét is, ő maga vette le a birkától a vért, hogy a folyamatot levezethesse, az eredményt leolvashassa, kiadhassa. Felügyelnie kellett a most már egyre szaporodó, de kis számú személyzet mindennemű munkájára. Ügylelni kellett a rendre, tisztaságra. Még egy-egy gép kisebb hibáját is saját kezűleg javította meg. A szegényes, rongyos fehérenemű-állomány is az ő ésszerű gaz-

³ A Wassermann-próba a szifilisz kimutatására szolgáló, elavult, de tudománytörténeti szempontból jelentős vérvizsgálat volt, amely az antitestek kimutatásán alapult.

dálkodása mellett fejlődött fel úgy, hogy évek múlva mintaraktára volt a bőrklinikának. Tudvalévő, hogy az akkori bőrgyógyászati kezelések különböző kenőcsös kezelések voltak, különösen alkalmazták az orvosok a lápiszos kenőcsös kezeléseket, amely használata a fehérműt úgy megfogta, hogy a fehérségét már nem is kapta többé vissza. Ezért közben a minisztériumból fehérmű-beszerzésre kapott összegből vásárolt új fehérműt már csak úgy adta ki ruhacserekor, hogy akik nem voltak lápisszal kezelve, azok kapták az új fehérműt.

A rövidesen összeverődött nővérgárdát dr. Szathmáry tanársegédétől kapott tanítás szerint vezette be Gaál Gézané a gyógyszerelés, a betegkezelés különböző fogásaira, mivel akkor még nem voltak szakképzett nővérek. Nagyon alkalmasak voltak erre a célra az idősebb, minden vonatkozásban lecsendesedett, megnyugodott nők, akik a tudásuk szerint ápolták a betegeket. Az ő helyzetük sokkal nehezebb volt, mint a mai kultúrkörülmények között dolgozó nővéreké, mivel akkor a betegek kimondhatatlanul elhanyagolt állapotban kerültek a klinikára. Fiatal nők is jelentkeztek felvételre, különösen azok, akik előzőleg takarították a kórtermeket, és így elleshették a fogásokat. Nehéz volt a helyzetük, mert hatalmas carcinomás, syphilises fekélyel, 3–4 napi kezelés nélkül, leírhatatlan bűzösen kerültek az ambulanciára, majd az osztályra, így jöttek hozzám is, egyenesen az osztályról, hogy az így készített moulage-ok minél élethűebbek legyenek. Nagyon hosszú idő kellett hozzá, amíg ezt az állapotot megszoktam. Az ambulancián néha vizsgálat előtt a beteg alá lepedőt tettek a nővérek, és a vizsgálat után egy fél üveg ruhatetűt szedtek össze a lepedőről. Volt súlyosan égett betegünk, aki elmondotta, hogy éjszakánként a mészégető kemence előtt lévő kis fedett helyiségben szokott aludni. Egyik éjszaka a kemence ajtajából kipattanó parázstól lángot fogott a ruhája. Már szépen gyógyult, amikor gyógyulófélben fényképeztem. Felsőhajtott; „Jaj, már csak kimehetnék!” Ismerve az előzményeket, megkérdeztem, hogy nem jobb itt a jó meleg szobában, tiszta ágyban. Nem, felelte, ez nem az én életem, igazán jól aludni csak a mészégető kemence előtt tudok, ott van igazi jó meleg. Volt beteg, aki a Mecseken elaludt, és III. fokú fagyással hozták be. Volt 10–12 éves koromfeketével, kőkeménnyé égett kis cigánygyermek. Ilyen esetek ma is vannak, csak a gyógymódok, gyógyszerelések, kezelések mások, korszerűbbek, könnyebbek.

Lassan, a főépület működésének megindulása után megkezdődött a gyógyító munka a pavillonokban is. Betegek kerültek az „A” pavillonban lévő venerológiás férfi osztályokba. Már nem emlékezem pontosan a klinika össz. beteglétszámára, de kb. 95 lehetett. Ebből 10–12 beteg a férfi venerológiás osztályra, 20–30 puellás beteg a „B” épületben lévő 2 hatalmas nagy kórterembe, 4–5 beteg, illetve mindig a fertőzéstől függően, kerültek a „C” épület fertőző osztályaira.

Belefulladt a Drávába az egyik faluban egy tehén. A gazda és a szomszédok kihúzták, megnyúzták. Munka közben a gazda megvágta a kezét. A háziasszony vacsorát készített a friss húsból, tűzgyújtás közben szálka ment az ujjába. A szomszéd másnap reggel fésűlködés közben megsértette a fésűvel a hajas fejbőrét. Másnap már nem hárman, hanem öten jöttek felvételre az ambulanciára, Anthrax diagnosissal vették fel őket. Ők voltak a „C” pavillon fertőző osztályának első betegek. Már szorgalmasan dolgoztam a moulage-szobában, készítettem egyik moulage-t a másik után, amikor egy reggel Lang tanár női beteget hozott fényképezésre a röntgenből. A kötés az egész arcot fedte, csak a két szemnek volt rajta nyílás. A kötetést levették. Ma sem értem, hogy tudtam egy pillanatra összeszedni magam, hogy a borzadályomat palástolni tudjam az élém táruló kép láttán. Az egész arcból,

mint egy nyershústömegből, csak a két szem csillogott felém. Ezt a borzalmas látványt gyönyörű, platinaszőke, göndör haj keretezte, mintegy megcsúfolásául a látványnak. A fényképet elkészítettük, d[ia]g[nózis].: lupus vulgaris, kora: 18 éves.

Nem telt bele két hét, amikor Lang tanár ismét megjelent a beteggel, de most meg nem akartam hinni a szememnek. Nagyon szépen gyógyult arc, csak a két arcfélen egy-egy kb. 3 cm hosszúságú heg. Sajnos az orr mintegy 3/4 része hiányzott, és itt kezdődött az én feladatom. Beck professzor magához hivatott, és kérte, hogy a Skutta professzortól megtanult műorrkészítés módszerét, most itt az alkalom, hasznosítsam. Akkor a sebészeti plasztika még nagyon kezdetleges stádiumban volt, vagy csak a kivételezetteknel alkalmazták, nem tudom. Hozzákezdtem a munkához, és menet közben a beteg elmondta elképesztő tragédiáját. Gyógyszerész leánya, falun élnek. Lupusos lett. Eleinte vitték a szülei Budapestre, ide-oda orvosokhoz, de nem gyógyult. Annyira eltorzult az arca, hogy emberek közé, utcára már nem mehetett, kiközösítették, rossz-betegségben szenvedőnek minősítették, és ezt előtte is hangoztatták. Üldözöttségében bezárkózott szobájába, és minden gyógykezelés nélkül mindaddig ott élt, amíg a klinika ambulanciájára nem került. A falusi élet elmaradottsága, a rosszindulat, a maradiság, az előítélet, a felvilágosító munka hiánya így tett tönkre egy szép, fiatal életet.

Meg is csináltam a már mások által leírt technikával a műorrot úgy, hogy először gipsznegatívot vettem a hiányzó orról, majd beolajoztam és újra gipszet öntöttem a negatívra, és az így nyert pozitívra gittből egy pótorrot formáltam. Emlékezem Imre szemészprofesszornak is szobráshajlamai voltak, ő is készített egy orrformát, mivel Beck professzornak az volt a célja, hogy a beteg a karakteréhez minél megfelelőbb pótlást kapjon. Imre professzor mintája kissé markáns lett. Amikor az orrformát elkészítettem, ismét gipszet öntöttem rá. Levettem a gitt-orrpótlást, és az első, valamint az utoljára nyert gipszformákat összeillesztettem, nyílást fúrtam rajta, és az erre a célra készített kis hurkatöltővel a már gelatinából megfőzött, megfestett masszát betöltöttem a két gipszforma közé. Kihűlés után a gipszet szétvettem, kiemeltem a menetközben elvékonyított szélű orrpótlást, és collodiummal a beteg orrcsonkjához ragasztottam. A beteg arcát bepúdereztem, bekrémeztem, és egy tükröt tartottam elé. A hatást, a mosolyt nem lehet elfelejteni. Persze ennek a módszernek az volt a nagy hibája, hogy a betegnek magának kellett a masszát a formába 3–4 naponként tölteni és felragasztani, mert a massa kiszáradt, összezsugorodott. Hacsak rövid időre is és nem végleges formában, de egy kialvófélben lévő, pislákoló lelkiéletet sikerült fellobbantanom, ez volt [az] ajándékom, nagy ajándékom. Megmutatta a beteg a gyönyörű fényképét, és ennek a fényképnek láttán kétszeresen elhatároztam, hogy a sötét elzárkózottságából felhozom egy kis időre a napfényre.

Elkészült a nagyon szép, világos, 2 ablakos műtő is, ahova most már műtősnőt is vettek fel, persze az excisióknál szükséges teendőkre, Gaál Gézané vezette be a már előre megszerzett gyakorlata szerint. A műtőben nem volt sok berendezési tárgy, mindössze két kis fehér üvegezett gyógyszer, ill[etve] műszeres szekrény, egy női vizsgálóasztal és egy autokláv, amelyet a nagyon szerény műszerekkel együtt Pestről hoztak.

Most már a parkosítás is megkezdődött; kertészt alkalmaztak a klinikán, aki nagyon szépen rendbe is hozta az elhanyagolt parkot. Csinált melegházat, és ott tenyésztette a szebbnél szebb virágokat, amivel azután ellátta a kórtermeket. Beck professzor nagyon szerette a virágokat, ezért nagy gondot fordított a park szépségére, de nemcsak ő, hanem mindannyian el voltunk ragadtatva a szépülő kert láttán. A park fenyő-, tujaerdős, geszte-

4. kép – A pécsi klinika kertje

tattak, így a téli hónapokban nagyon sokat szenvedtek a betegek a hidegtől, de nemcsak a betegek, hanem az orvosok és ápolónők is. Volt helyiség, ahol nem is fűtöttek, mint pl. a raktár, fehérneműraktár. Pontosan már nem emlékezem, hogy hány év múlva, de központi fűtést alkalmaztak, az alagsorból hatalmas kazán fűtötte az épületet. Persze a pavillonokban továbbra is kályhafűtés maradt. Most már melegvíz-szolgáltatás is volt a főépületben.

Nagyon megnehezítette a klinika dolgozóinak az életét az is, hogy nem volt közpon-tosított. A pavillonokban fekvő betegek ellátása, ide-oda szállítása nagyon sok nehézségbe ütközött. Férfiápolók nem voltak, a nők nem bírták cipelni a nehéz hordágyakat, ezért az erősebb, kevésbé beteg férfiak segítségét vették igénybe. A kosztot reggel, délben és este fel kellett vinni a pavillonokba. A raktárak a „C” épületben voltak, ahol a ruhacserét lebonyolították. Oda is a betegek vitték, hozták a ruhát. A klinika megindulásakor ezek voltak a nagy nehézségek, de az idő lassan meghozta a könnyebbséget is. Ezek voltak az én meglátásaim, így tudtam rögzíteni is. Ezek voltak a gazdasági nehézségek. A tudományos munka, gyógykezelés, betegellátás nehézségeit nem tudom leírni, mert nincs szakmai tudásom hozzá.

Visszakanyarodom a „B” épületben lévő moulage-szobába, ahol a moulage-okat készítettem, amelyek készítése technikája nagyon bonyolult művelet. Türelmet, szorgalmat, ügyesség, színérzék, festői készséget, kis szobrászat iránti hajlandóságot kíván. Itt most nem öndicséretre van szó, nem a sokoldalúságot akarom kiemelni. Ez a tény. Nem volt elég csak levenni a betegről a gipszlenyomatot, hanem a műveletnek előzményei is voltak. Például, ha az arcra vettem a negatívot, akkor előzőleg beszélgetnem kellett a beteggel, mintegy előkészítettem a folyamatra. Elmondtam neki, hogy most egy pár percig az orrníylásokba helyezett gumicsöveken keresztül fog lélegezni, mert az arcára híg gipszet öntök, ami a száját is befedi. Hamar megkeményedik a gipsz, és akkor leemelem az arcáról, fájni nem fog, csak a légzés lesz kissé nehezebb. Igen ám, de voltak idősebb, nehezebben lélegző betegek, akiknél meggondolandó volt a gipsznegatív vétele. Most már tudom,

nyefaallás szépsége meg is kívánta a különböző virágos csoportok megrendezését, majd karbantartását.

Nyár volt, virágzott a park, melegen éltetett a nap, és serényen folyt a munka, de beköszöntött a tél, abban az évben nagyon hidegen, és akkor következett be a nem várt, dermesztő valóság. T[udni]i[llek] kívülről fűthető, mármint a folyosókról, kályharendszer volt az egész épületben. Még csak azt sem lehet mondani, hogy fűtőanyaghiány lett volna, hanem az volt a baj, hogy a körtermek hatalmas nagyok, és egy kályhával kifűthetetlenek voltak. A többi 2–3 helyiséget egy kályha fűtötte, melegátengedő rácsokkal. A klinikán kenőcsös, borogatásos kezelést foly-

hogy azért viseltetem aversioval e folyamat iránt, mert én voltam a légszegény. A gipsz levétele után megnéztem, hogy a bőrstruktúra hibátlan-e, ha nem, akkor kijavítottam úgy, hogy ne legyen észrevehető a javítás. Nem részletezem az egész technikát, csupán vázoló azokat a nehézségeket, amelyeket egy-egy moulage elkészítésénél le kellett küzdeni. Például megtörtént, hogy egész hátnagyságú, papírvékonyaságú viaszpozitívet 2–3 óra leforgása alatt festettem ki mikro, vagy makropapulával és az így kifestett pozitívet visszahe-lyeztem a negatívba, t[udni]i[llik] ekkor kezdődött az egész művelet legkritikusabb része. Nagy elővigyázatot kívánt ez a folyamat: a megfelelő hőfokra hevített, hőmérővel ellen-őrzött, testszínűre festett masszát úgy kellett egy ecsettel fokozatosan rávinni a kifestett felületre, hogy az a végén 1–2 cm vastagságú réteg legyen. Ha ez megtörtént, akkor hideg vízben kiemeltém a gipsznegatívból. Ilyenkor dőlt el, hogy sikerült-e vagy nem a moulage. Levitte-e a meleg viasz a festéket, mert túl meleg volt, vagy nem volt elég meleg, és akkor nagy léghólyag keletkezett a moulage-ban, amit már nem lehetett eltüntetni. Ezek voltak az előre nem látott akadályok, és itt kellett a nagy elővigyázat, de néha hasztalan. Ez volt a hiba, ez volt a kudarcc. Ilyenkor újra kellett kezdeni a műveletet, újra 2–3 óra hosszat ült a beteg előtt. Az is megtörtént, hogy a beteg elváltozása már múltfélben volt, vagy más képet mutatott, vagy már teljesen elmúlt. Ekkor az emlékezőtehetségemre volt szükségem. Ezek az előre nem látott sikertelenségek nagyon megnehezítették a munkámat, de amikor sikerült szépen, hibátlanul kiemelni a gipszből a moulage-okat, a további művelet, pörkfelrakás, hámfelszedés, genny, vércsepp felrakása, szőrszál beültetése, kasírozás már nekem könnyű munka volt.

5. kép – Egy Hegedűs Margit által készített mulázs és a hozzá tartozó leírás

Lassan szaporodtak a moulage-ok. Elkészültek az első üvegezett szekrények, a tanterembe került először egy, majd kettő és végül annyi, hogy a hatalmas nagy tanterem minden oldalán moulage-szekrények voltak, amelyekbe sorszámozva, diagnosissal ellátva, hátlapjukon kórismével kerültek a moulage-ok. A tanteremben tartott előadás előtt innen készítette ki a moulage-ot, ha nem volt megfelelő beteganyag az osztályokon, az előadó. Állványra helyezve tették a hallgatók elé szemléltetőül.

6. kép – A klinika tanterme a mulázsszekrényekkel az 1940-es években

Beck professzor halála után a minisztérium dr. Lang Mihály c[ímzetes] r[end]-k[ívüli]. tanárt bízta meg a klinika igazgatói teendőivel, vezetésével, aki továbbra is a Beck professzor szellemében irányította a klinikát. Lang tanár és Szathmáry tanársegéd rövidesen hozzákezdtek a Beck emlékkönyv megírásához, amit be is fejeztek akkorra, amikor Lang tanárt Kaposvárra nevezték ki főorvosnak. A pécsi bőrgyógyászati klinikára dr. Berde Károly, a szegedi bőrgyógyászati klinika professzora került. Most új orvosok jöttek a klinikára, részben Szegedről, a Berde professzor tanítványai: dr. Dósa András, dr. Deme István, részben pedig itt nyertek kinevezést: dr. Döbrentei Ilona, dr. Pogány Erzsébet, dr. Képiró Pál, dr. Ribényi László, dr. Herepei István, dr. Nother Gyula, dr. Schmelz Dezső, dr. Zajác Zoltán. Dr. Jobst Pál továbbra is a klinikán maradt, amíg SZTK főorvosnak ki nem nevezték.

Berde professzor gyakorlati orvos lévén nagy súlyt helyezett a gyógyító munkára, az orvoscépzésre, kitűnő előadó volt, ezért ha lehet, még fokozottabban nagy súlyt helyezett a moulage-gyűjtemény fejlesztésére, mivel színes előadásain nagy szüksége volt erre a szemléltető eszközre, de élvezte a gyűjteményt mint látványt is, és ha a minisztériumból valamilyen bizottság jött, első dolga volt a moulage-gyűjtemény megismerlése.

Előzőleg, 1936-ban tbc-s lettem, fél évig feküdtem a belklinika tüdőpavillonjában. Azután 5 éven keresztül pneumothorax-kezelésben részesültem. Ez az élet nagyon nehéz, fizikailag megerőltető volt, mert most már Berde professzor megkívánta, hogy a moulage-készítés mellett tanuljam meg a fényképezést is. Igen ám, de kitől? Így magamra utalva próbálgattam a néha lehetetlennek látszó bőrstruktúrákat, bőrelváltozásokat úgy kihozni, hogy oktatás céljaira megfelelőek legyenek a fényképek, vetítésre alkalmasak. Először volt egy nagy, rozoga műtermi gép, amíg azt ellexponáltam, addigra a beteg régen elmozdult. Ezután kaptam egy 9x12-es Zeiss fényképezőgépet, de nem újat, ez nem is volt baj, mert ezen már pillanatot is lehetett exponálni. Gépelni is meg kellett tanulni

akkorra, amikor a Berde-tankönyvet gépeltük Rébay Máriával úgy, hogy ő gépelt, és én diktáltam vagy pedig fordítva. A könyvhöz most már az én általam készített illusztrációkat választotta össze Berde professzor egy-két kivétellel. A klinika nem nagy adminisztrációját is nekem kellett végeznem, mert nem volt titkárnő, gépíró, tisztviselőnői status.

Berde professzor a szegedi új egyetemi tömb bőrgyógyászati klinikájáról jött, ahol ő maga irányította, elképzelés szerint a klinika építkezését, amely klinika elkészülése után minden igényt kielégítő, korszerű, modern épület volt, így tanszékfoglalása után itt is hozzákezdett a klinika korszerűsítéséhez. Büszke is volt a szegedi klinika építkezésén végzett irányítómunkájára, úgyhogy engem is elküldött pár napra a klinika megtekintésére. Így a Szegedről hozott tapasztalataival, nagy energiával kezdett hozzá az építkezéshez Pécsen is. Persze itt nem új építkezésről volt szó, hanem egy öreg, elhanyagolt, a követelményeknek egyáltalában nem megfelelő épületről, ahol például nem volt a betegeknek fürdőszobájuk. Először azonban az anyagi feltételeket kellett megteremtenie, amit a minisztérium támogatásával meg is szerzett. Most már meg is kezdték az építkezést, a klinika bővítését. Az épület keleti oldala egy szárnyat kapott, ahova a fürdőszobák, öltözők, Wc-k kerültek. Ez a kérdés volt a legégetőbb feladat, azután a nyugati oldalon felhúzott szárnyal nagyobbították, modernizálták az elavult tantermet, előkészítőket, a hallgatók számára külön lépcsőfeljárót építettek a tanteremhez.

A következő terve Berde professzornak az volt, hogy II. emeletet húzat a főépületre, és akkor teljesen korszerűsített, összpontosított lesz a bőrklinika. A minisztérium engedélyezte is a tervet, de a kivitelezésre már nem kerülhetett sor, mert Berde professzort a szegedi tanszékhez nevezték ki, ugyanakkor, amikor Melczer professzort Kolozsvárra. Tekintettel arra, hogy Berde professzor erdélyi származású volt, megkérte Melczer professzort, hogy cseréljenek tanszéket. A minisztérium hozzájárult, és meg is történt a csere. Melczer professzor Pécsre került. Még ma is emlékezem, a két számomra nagyra becsült professzor a könyvtárban felém szegeztek egy kérdést, aminek megválaszolása nem várt kellemetlen helyzet elé állított, de ugyanakkor jól is esett, mert ez volt bizonyítéka annak, hogy általuk elismert, jó munkaező voltam. A kérdés az volt, Pécsen akarok-e maradni vagy Kolozsvárra megyek. Soha nem voltam anyagias, de a kérdés megválaszolása céljából az anyagiasság eszközehez folyamodtam, és azt válaszoltam, nem akarván megbántani egyik professzoromat sem, hogy oda megyek, ahol számomra jobb anyagi feltételeket biztosítanak, így maradtam Pécsen, mintegy megéreztem a háborús eseményekkel járó kellemetlenségeket, hogy t[udni]i[llek] a kolozsvári bőrgyógyászati klinikát feloszlatták, és így váltam volna állástalanná.

Még Berde professzor elgondolása szerint történt az is, hogy a moulage-szobát, fényképezőt lehozta a B-épület alagsorában lévő raktárhelyiségbe. Sötét, ablaktalan volt a fényképező, de annival jobb, hogy most már nem kellett a betegeket le- és felcipelni hordágyakon, vagy a járóbetegnek nem kellett olyan magas dombot megjárniok.

Mint írtam, Berde professzor gyakorlati ember volt, nagy moulage-gyűjtő, szürke fényképek készítésére nagy gondot fordító, addig Melczer professzor érkezésével most már egy egészen más légkör alakult ki a klinika tudományos életében, a laboratóriumi munka robbanásszerűen fejlődött. Tanítványaival különböző kísérleteket végeztek, feltevéseikre sok esetben megtalálva a kérdéses választ. Berde tanítványai közül itt maradt dr. Deme István, visszatért dr. Frankl József és dr. Surányi Olga. Kinevezést kaptak: dr. Gróf Pál, dr. Somogyi Dezső, dr. Dvorszky Kornél, dr. Dávid Margit, dr. Döbrentei Ilona, dr. Mérő Klára.

7. kép – Melczer Miklós (ülő sorban középben kabátban) és munkatársai. Jobb oldalon, a szélén áll Hegedűs Margit

Mivel Melczer professzor nagy laboratóriumi kutatómunkát fejtett ki, így az én munkám is átállást kívánt. A technika fejlődésével korszerűvé vált, Agfa-filmmel készített diavetítések most már színesebbé, szemléltetőbbé tették az előadásokat, így, amennyiben az Agfa-film beszerzése lehetővé tette, átálltunk a színes fényképezésre. Általában a filmes fényképezésre. Ez nem azt jelentette, hogy Melczer professzor beszüntette volna a moulage készítését, hanem háború lévén, lehetetlen volt a viaszmasszához szükséges, nagy mennyiségű viasz beszerzése. Így a moulage-készítés automatikusan szűnt meg. Azonban a még nem nagyszámú diagyűjteményünk mellett szükséges volt a moulage-ok bemutatására, szemléltetésére. De később a diagyűjtemény szépen fejlődött, úgyhogy oktatás céljaira kizárólag ezt alkalmazhatták.

Melczer professzor most már inkább a mikroszkópfelvételeket, nagyításokat végeztette velem, különböző kutatásainak alátámasztásául, előadásokhoz, közleményeihez. Később nagyon sokat foglalkozott az elektromikroszkópos felvételekkel, sejt- és víruskutatásainál. Rengeteg sok mikroszkópos felvételt, nagyítást készítettünk, de sok betegfelvételt is az előadásaihoz, közleményeihez.

Gaál Gézáné egy évvel előbb, 1962-ben ment nyugdíjba, aki, mint írtam, nagy odaadással dolgozott a klinika megindulásáért, majd fejlődéséért. Közreműködött a klinika alapjainak stabilizálásánál, amely alapon most már sokak közreműködésének eredményeként egy stabil klinika működik, amely klinika most már nem szakképzetlen, hanem érettségizett, 3 éves szakmai végzettséggel rendelkező asszisztensnőkkel, ápolónőkkel dolgozik. Gaál Gézáné a szövettani metszetek kiváló készítője, mint asszisztensnő ment nyugdíjba, maga után hagyva utódjául Lieber Dezsőné, aki szintén szövettani kiválóság, és már hosszú évek óta asszisztensnő a klinikán.

1956 közeledtével korhatárom lejárt, ezért a klinika úgy határozott, hogy utánpótlásról gondoskodik, de azután én még korhatáron túl hat évig dolgoztam, és csak 1957-ben vett fel a klinika egy érettségizett kisleányt, Fonód Saroltát utódomként, akit kizárólag a fotótechnika elsajátítása céljából alkalmaztak. Így én 1963-ban mentem el nyugdíjba. A klinika nagyon szépen, mint ahogy ez szokás, elbúcsúztatott, de mielőtt lementem volna a tanterembe, először magamra maradva búcsúztam el az én kis munkahelyemtől.

Odamentem a fényképezőállványhoz és vissza az ajtóhoz, de ezt az utat kétszer-háromszor megismételve búcsúztam, mint egy nagyon kedves hozzátartozómtól. Egy könnycsepp gördült végig az arcomon, azután ezt letörölve, mosolyogva hagytam magam búcsúztatni, de vérző szívvel. A feleslegessé válásomat siratva. Mint ahogy 560 darabból álló moulage-gyűjteménye a klinikának szürkévé, elporosodottá, lommá vált, úgy váltam én is hasznavehetetlenné. A gyűjtemény teher lett, nagy helyet elfoglaló lommá vált, áttisztítani, rendben tartani nem volt mód. Megsemmisíteni pedig nem volt szív. Most ez a gyűjtemény nem volt dekoratív, hanem szánalmas látvány.

Melcer professzor nyugdíjba vonulása után én még mint nyugdíjas többször dolgoztam a klinikán, de ekkor már Gróf professzor irányítása mellett. Egyszer a közben férjhez ment Fonód Sarolta szülési szabadsága alatt, egyszer pedig amikor a négy egyetem bőrgyógyászprofesszoraival közösen írt Gróf professzor munkájához az illusztrációkat elkészítettük.

Gróf professzor azt a tervet, amelyet Berde professzor már elfogadtatott a minisztériummal, ha nem is tudta úgy kivitelezni, hogy t[udni]i[llik] II. emeletet huzat a főépületre, mivel a háború, a demokratikus átalakulás ment végbe az országban, így a gazdasági lehetőségek nem voltak adottak egy nagyobb építkezéshez, mindenesetre a belső átalakítást, modernizálást, korszerűsítést megoldotta olyan formában, hogy a nagy kórtermeket elkülönített osztályokká változtatta át. Levitette a női osztályt a magasföldszintre. Az egész épület oldalfala világos, zöld csempét kapott, végig a lépcsőházon keresztül a főbejáratig és zöld műanyagburkolatot a folyosók kövezete, lépcsők fémleszorító szegéllyel, ami a le- és felhaladóknak nagyon impozáns képet nyújt.

A magasföldszint középső részén függőrendszerrel fényképezőt, sötétkamrát építettek, itt is fürdőszobát a nővéreknek. Ez a fényképező most már a legmodernebb optikai felszereléssel ellátott fényképező. A színes diagyűjteményt, mintegy 10.000 darabot kivető, kasírozott, diagnosztizált, szép diaszekrényekbe helyezték el. Talán Pécs legszebb gyűjteménye, amelyet kizárólag Fonód Sarolta, most már Faltisz Róbertné készített. Dr. Hamar Matilddal, majd dr. Újlaki Évával betegségs csoportok szerint besorolták.

Gróf professzor az „A” épületben lévő laboratóriumot is olyan korszerűen alakíttatta át, hogy a különböző kutatási területek, szövettani, mikrobiológiai, kémiai, virológiai, szerológiai, immunbiológiai laboratóriumok elszeparáltak, elkülönítettek úgy, hogy munkatársai zavartalanul dolgozhatnak témájuk szerint. Ilyen körülmények között dolgozik még ma is Melcer professzor is. A pavillon külseje is nagyon szépen rendben tartott, ill[etve] karban tartott, a környezetbe beleillő épület.

1976 márciusában, egy szép napon megkérdezte tőlem Gróf professzor, hogy nem lennék-e hajlandó a nagyon elhanyagolt állapotban lévő moulage-gyűjteményt felújítani, átfesteni, portalaníttani, újraszírozni, amire én szívesen válaszoltam, nemcsak azért, mert az enyészettől megmenthetem a számomra nagyon nehéz, sok fáradságot kívánó munkával megteremtett gyűjteményt, hanem azért is, mert mint minden nyugdíjasban, úgy bennem is kimondhatatlanul nagy munkavágy élt. A céltalanságban annyira kifáradt nyugdíjas valóm a tudatra, hogy újra dolgozhatom, hogy a társadalomnak újra aktív tagja lehetek, olyan nagy erőt adott, hogy készséggel elfogadtam a megbízatást, és hozzá is kezdtem olyan nagy lendülettel a munkához, hogy már reggel 5 órakor dolgoztam. Látva azt, hogy a nagyon elhanyagolt, poros, piszkos moulage-ból hogyan lesznek ismét tiszta, újra jól diagnosztizálható, átkasírozott, átöltöztetett moulage-ok, még nagyobb lendületet

adott. Most már a látvány nem szálnalmas, hanem újra dekoratív látvány lett. Láttam azt, hogy egy fél évszázaddal hogyan vették fel a harcot az enyészet ellen ezek a moulage-ok, és hogyan vehetik fel még egy újabb fél évszázadig, és ez különös örömmel töltött el. Persze a fiatal klinikai dolgozók nem értették meg ezt a nagy munkatempót, de nem is érthették meg, mert még fiatalok, nem tudják mit jelent az alkony, amikor az ember feje felett a nap lemenőben van, amikor úgy érzi, hogy rá már csak az a hely vár, ahol nincs szükség a tevékenységre. Szóval nagy odaadással láttam hozzá a moulage-ok szépítéséhez, ami sikerült is rövid 3 hónap alatt, 280 db-ból álló gyűjteményt hoztam nagyon szépen rendbe, mentettem meg az enyészettől, hogy majd Gróf professzor ezt a gyűjteményt vihesse át az utókor számára, mintegy annak bizonyítására, hogy a tudomány az orvoscépzéshez, anyagiakat, emberi fizikai erőt nem kímélve, milyen eszközöket alkalmazott, készítetett az emberiség gyógyítása céljából, ilyen eszközökkel is harcolva az emberek egészségéért, életéért.

KÉPJEGYZÉK

1. kép	Hegedüs Margit az 1940-es években. Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény
2. kép	Beck Soma szobra. Alkotó Geecső Sándor szobrászművész (1930). PTE KK Bőr-, Nemikórtani és Onkodermatológiai Klinika
3. kép	A pécsi bőrklinika épülete az 1920-as években. Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény
4. kép	A pécsi klinika kertje. Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény
5. kép	Egy Hegedüs Margit által készített mulázs és a hozzá tartozó leírás. PTE KK Bőr-, Nemikórtani és Onkodermatológiai Klinika
6. kép	A klinika tanterme a mulázsszekrényekkel az 1940-es években. Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény
7. kép	Melczer Miklós (ülő sorban középben kabátban) és munkatársai. Jobb oldalon, a szélén áll Hegedüs Margit. Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény

38 years of work

by Margit Hegedüs

(Summary)

Margit Hegedüs worked at the dermatology clinic of Erzsébet University, then Pécs Medical University, between 1923 and 1963. She compiled the clinic's collection of moulages and part of its photo and slide collection. She recorded her memoirs in the 1980s, which were preserved in typewritten form in the clinic's library.